

Titelblad *Poëtische luimen*, 1842. [Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Antwerpen, C 1702]

'Het apenspel'

De Franse paradox in de Vlaams-Belgische literatuur uit de vroege negentiende eeuw^o

ADELHEID CEULEMANS

INLEIDING: 'HET APENSPEL'

Op 5 maart 1837 draagt de Antwerpse dichter Theodoor Van Ryswyck (1811-1849) het gedicht 'Het apenspel' voor tijdens de 39ste vergadering van het literaire genootschap De Olyftak, dat twee jaar voordien was (her)opgericht.¹ Vijf jaar later, in 1842, verschijnt het gedicht in Van Ryswycks dichtbundel *Poëtische luimen*.² De openingsstrofe van 'Het apenspel' verklaart de titel van het gedicht:

*"Hier, in ons Belgenland, heerscht zeker slach van apen:
Zoo m'in Parys by dag, in plaets van 's nachts ging slapen,
Men zou die aerdigheid in Braband na zien gapen,
Al vlug en snel!
Hoort m'iets in Londen of Berlyn applaudisseren,
Het zal de zelfde week in Brussel arriveren;*

- ^o Dit artikel is een bewerkte versie van de gelijknamige lezing die de auteur gaf tijdens het congres *Cross-Over 2011, Het Frans als lingua franca* (Brussel, 15-16 december 2011). Cf. A. Ceulemans, *Tussen Liereman en Literator: het poëtische oeuvre van Theodoor Van Ryswyck (1811-1849)*, UAntwerpen, doctoraal proefschrift, 2013, o.a. pp. 19-22, 310-312, 359-360, 672. Aangezien citaten in dit artikel cursief staan, worden woorden of zinsdelen die in de oorspronkelijke tekst (van Van Ryswyck) gecursiveerd zijn, in deze bijdrage in romein geciteerd.
1. Letterenhuis, De Olyftak, 0245/H: Verslagboek De Olyftak, 1835-1843. Op 3 december las Van Ryswyck het gedicht opnieuw voor tijdens een Olyftakvergadering. De rederijkerskamer De Olyftak werd in 1835 heropgericht door Van Ryswyck en zijn literaire collega Michiel Van der Voort (1812-1867). Over De Olyftak: A. Ceulemans, *Tussen Liereman en Literator [...]*, pp. 116-120. Een interessante visie op het ontstaan van De Olyftak (en van de Vlaamse literatuurbeoefening in Antwerpen) leest men in G.H. Nörtemann, *Im Spiegelkabinett der Historie. Der Mythos der Schlacht von Kortrijk und die Erfindung Flanderns im 19. Jahrhundert*, Berlin, 2002, pp. 135-161.
 2. De onderstaande interpretatie van 'Het apenspel' heeft betrekking op het gedicht zoals dat verscheen in Van Ryswycks dichtbundel *Poëtische luimen*, in 1842 (zie bijlage bij dit artikel). Een andere versie van het gedicht leest men (onder meer) in het *Nederduitsch letterkundig jaarboekje voor 1839* (volume 6, pp. 90-91).

*'K mag dus met billykheid dit alles compareren,
By 'n apenspel.'*³

Volgens Van Ryswyck spelen de Belgen een apenspel: in de nieuwe Belgische natiestaat worden gewoonten en gebruiken van andere naties gekopieerd, nageaapt. In dit gedicht spitst Van Ryswyck zich toe op de Franse natie: er zijn er die België "trouwloos" aan Frankrijk willen "liëren", en de "gansche Natie" willen "bastarderen".⁴ Als het in Frankrijk woelt, wil men hier ook "revolteren".⁵ Deze verzen spreken voor zich, maar krijgen een extra interpretatieve dimensie wanneer men de genese van het gedicht in overweging neemt: Van Ryswyck zou 'Het apenspel' hebben geschreven in 1830, op negentienjarige leeftijd, in volle omwentelingstijd.⁶ Toentertijd was het niet ondenkbaar dat België, na een afscheuring van Holland, zou worden geannexeerd door Frankrijk ("liëren").⁷ Van Ryswyck alludeert mogelijk op die historische gebeurtenissen in 'Het apenspel': hij ageert tegen diegenen die beginnen "revolteren" naar het voorbeeld van Frankrijk – de Belgische opstand vond plaats in de nasleep van de succesvolle Franse Julirevolutie in 1830.

In 'Het apenspel' refereert Van Ryswyck niet enkel aan het politieke imitatiegedrag van de Belgen. Het apenspel wordt op verschillende domeinen van de samenleving gespeeld, zo blijkt. Van Ryswyck noemt onder meer "spraek, en tael, en landgebruik" en ook "eer en pligt".⁸ Met deze laatste woorden alludeert hij op het contrast tussen de eerbare Vlaamse deugden en de laakbare Franse zeden: "Zy, die hun buermans vrouw uit mode frequenteren / En menig huisman een paer horens aen souderen".⁹ In de laatste strofe van het gedicht komt het kopieergedrag op literair vlak ter sprake – dit literaire apenspel zit de dichter blijkbaar hoog:

*"T is alles schoon en goed wat vreemdelingen maken;
De vlaemsche boeken zyn belagchelyke zaken;
Men weet niet meer wat tael 's lands eerste vorsten spraken
Dit gaet te fel!*

3. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen*, Antwerpen, 1842, p. 159.
4. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 160.
5. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 161.
6. Zeven jaar later las Van Ryswyck het gedicht voor in De Olyftak, twaalf jaar later verscheen het in *Poëtische luimen*. C. Van der Ven, *Theodoor Van Rijswijck, 1811-1849*, KULeuven, doctoraal proefschrift, 1961, p. 82; J. Staes, in: Th. Van Ryswyck, *Volledige werken van Theodoor Van Ryswyck, Voor de eerste maal in den oorspronkelijken tekst en volgens tijdsorde gerangschikt, opnieuw uitgegeven, met ophelderingen en een levensbericht van den dichter door J. Staes*, Antwerpen, [1884], dl. I, p. 416.
7. Tijdens de onlusten in augustus 1830 (na de opvoering van *De Stomme van Portici*) wapperden er Franse vlaggen in Brussel. In de negentiende eeuw stonden die vlaggen, evenals *La Marseillaise*, symbool voor de revolutie.
8. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 160.
9. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 160.

*Zelfs kan geen dichter zich met vlaemsch meer contenteren;
Hy doet zyn verzen op zyn fransch al cadenceren;
Maer tot zyn schand zal hy het nummer completeren
Van 't apenspel.'*¹⁰

PROBLEEMSTELLING: DE PARADOX VAN DE VLAAMS-BELGISCHE LITERATUUR UIT DE NEGENTIENDE EEUW

Het probleem dat Van Ryswyck aanklaagt in 'Het apenspel' impliceert een paradox, die kenmerkend is voor de omgang met de Franse taal en cultuur bij Vlaamsgezinden in de jonge Belgische natiestaat: de Belgen kopiëren gedrag, zeden, gewoonten en literatuur van een natie die ze zelf verachten. Enerzijds werden de Franse taal, cultuur en zeden verguisd, zowel in een eerste, Belgisch-patriottische fase (circa 1830-1840) als in een tweede, Vlaams-cultuurnationalistische fase (circa 1840-1880). Verschillende factoren werkten die rabiate afwijzing van de Franse cultuur in de hand: (i) de angst voor het Franse annexionisme en de expansiedrang van Napoleon III; (ii) de beeldvorming van de Franse cultuur als verderfelijk en zedeloos – vanop de Vlaamse kansel werd gepredikt tegen het 'verderf van Parijs';¹¹ (iii) de ongelijke behandeling van Frans- en Nederlandstaligen in het negentiende-eeuwse België – het Frans van de Franstalige Belgen werd geassocieerd met Frankrijk, de Franstalige Belgen werden verdacht van francofilie.¹² Anderzijds verhinderden deze omstandigheden niet dat Franse feuilletonschrijvers als Alexandre Dumas en vooral Eugène Sue tot de meest gelezen auteurs in Vlaanderen behoorden,¹³ onder meer omwille van de lage prijzen van Franse nadrukken.

In dit artikel wordt de dubieuze relatie met de Franse taal en literatuur onderzocht aan de hand van het poëtische oeuvre van Theodoor Van Ryswyck. De functie van de Franse taal en literatuur in Van Ryswycks poëzie wordt bestudeerd op het talige en het peritekstuele vlak (woordenschat enerzijds, motto's en melodieaanduidingen anderzijds).¹⁴ Er worden verschillende dichtbundels van Van Ryswyck aangehaald

10. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 161.
11. De Belgische clerus voerde een ware kruistocht tegen de Parijse en Franse zeden en levenscultuur. Cf. de expliciet anti-Franse teneur in de herderlijke brief van 5 augustus 1843: *Instruction pastorale sur les mauvais livres, adressée par son éminence Mgr le Cardinal Archevêque, et Messgrs les Evêques de Belgique au clergé et aux fidèles de leurs diocèses respectifs*. N. Bemong, *Nulla fides Gallis, De Belgische historische roman als medicijn tegen de Franse pest*, in: R. De Bont & T. Verschaffel (red.), *Het verderf van Parijs*, Leuven, 2004, pp. 234-237.
12. Cf. Van Ryswycks gedicht 'De franskiljons' in de bundel *Volksliedjes*: Th. Ryswyck, *Volksliedjes*, Antwerpen, 1846, pp. 85-87.
13. J. Van Gerven, Literatuur en burgerlijke emancipatie in de negentiende eeuw, Een Antwerpse terreinverkenning, in: *Handelingen der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis*, jg. 45, 1991, p. 168.
14. De peritekst, een onderdeel van de literaire paratekst, bevindt zich in het boekdeel, hetzij voor of

Portret van Van Ryswyck (M. Verswyvel, 1853, kopergravure op papier). [Letterenhuis, Antwerpen]

om zo een representatief beeld te schetsen van de aanwezigheid van de Franse taal en cultuur in Van Ryswycks oeuvre. De functieanalyse van de (peritexksuele) intertekstualiteit in het werk van Van Ryswyck zal leiden tot een interpretatie van de paradoxale relatie met de Franse taal en cultuur in de vroegnegentiende-eeuwse, Vlaams-Belgische letterkunde.

CONTEXTUELE OPMERKINGEN: THEODOOR VAN RYSWYCK EN DE VLAAMS-BELGISCHE LITERATUUR

De periode waarin Van Ryswyck literair actief was, was een belangrijke overgangperiode in de (Vlaams-)Belgische geschiedenis, zowel op politiek, maatschappelijk als cultureel-literair vlak. Na vijftien jaar Verenigd Koninkrijk der Nederlanden werd in 1830 de Belgische onafhankelijkheid uitgeroepen. In het eerste decennium na de onafhankelijkheid werd het jonge België gedomineerd door een Belgisch cultuurnationalisme dat van overheidswege werd gepromoot. Vanaf 1840 ebde de onafhankelijkheidseuforie langzaam weg: het Belgisch patriottisme maakte (in Vlaams-België) gestaag plaats voor een Vlaams cultuurnationalisme dat een Vlaamse subnatie ambieerde binnen de Belgische natiestaat. Ongeveer gelijktijdig met de langzame groei van een Vlaams (sub)nationaal bewustzijn, kwam er een al even langzaam (en in de eerste decennia na de onafhankelijkheid nog zeer preliminair) democratiseringsproces op gang. Ook op het culturele en literaire domein werden de Vlaamse Belgen in de jaren 1830 geconfronteerd met een geheel nieuwe situatie. Na een periode van Franse en Hollandse overheersing (onder Napoleon en Willem I), moest in Vlaams-België een 'nieuwe' literatuur worden gecreëerd, in de Nederlandse taal, maar verschillend van de Noord-Nederlandse literatuur. De omstandigheden waren allerm minst gunstig voor een dergelijke literaire ontwikkelingsgang. Het Frans domineerde (ondanks constitutioneel bepaalde taalvrijheid) zowel maatschappelijke, bestuurlijke als culturele domeinen en beschikte over een sterke reputatie als prestigieuze cultuurtaal. Bovendien werd de (Vlaams-)Belgische markt overspoeld door goedkope, Franse piratenedities.¹⁵

Van Ryswycks debuutbundel *Eigenaerdige verhalen*, uit 1837, was de eerste Nederlandstalige dichtbundel in de jonge Belgische natiestaat – een anonieme Antwerpse publicatie uit 1833 niet te na gesproken.¹⁶ *Eigenaerdige verhalen* luidde

na de eigenlijke tekst (bijvoorbeeld titel, voor- of nawoord, flaptekst, bibliografische informatie), hetzij in de tekst zelf (bijvoorbeeld tussentitels, voetnoten, motto's, melodieaanduidingen): G. Genette, *Seuils*, Parijs, 1987.

15. Cf. de socio-institutionele context van de *contrefaçon* (Franse nadrukken): H. Dopp, *La contrefaçon des livres français en Belgique 1815-1852*, Louvain, 1932; L. Simons, *Geschiedenis van de uitgeverij in Vlaanderen*, Tiel, 1984, dl. I, pp. 131-143.
16. Het betreft de bundel *Dichterlyke mengelingen*, later toegeschreven aan Jan Frans Cornelis Ver-

niet enkel een nieuw literair tijdperk in, dat van de Vlaams-Belgische literatuur, maar was evenzeer het startpunt van een opmerkelijke literaire carrière. Theodoor Van Ryswyck werd geboren in Antwerpen op 8 juli 1811, als oudste zoon in een gezin van vijf kinderen. Hij groeide op in de Boeksteeg (de huidige Nationalestraat), in de toenmalige 'vierde wijk' van Antwerpen, het Sint-Andrieskwartier. In 1831 meldde hij zich als vrijwilliger aan bij het Belgische leger. Vier jaar later, in oktober 1835, werd Van Ryswyck klerk bij de Bank van Lening, oftewel de Berg van Barmhartigheid; in 1846 bekleedde hij er de functie van 'afschrijver'. Daarnaast verdiende hij aardig bij als gelegenheidsdichter. Van Ryswyck bouwde een korte, maar productieve carrière uit als dichter. Hij was medeoprichter van het Antwerpse letterkundige genootschap De Olyftak, en verwierf al snel bekendheid in Vlaamse literaire kringen. Door zijn prominente aanwezigheid in het genootschapsleven (o.a. De Olyftak, Kunstenaerskring, De Toekomst, Het Heilig Verbond, Maetschappy van Vlaamsche Letterminnaers) en in de periodieke pers (zowel literaire tijdschriften als kranten) beschikte hij over een uitgebreid artistiek en literair netwerk. Zijn laatste dichtbundel, *Volksliedjes*, verscheen negen jaar na zijn debuut. Drie jaar later, op 7 mei 1849, overleed Van Ryswyck in een instelling in de Sint-Rochusstraat te Antwerpen, op luttele meters van zijn geboortehuis. Hij stierf krankzinnig, aan de gevolgen van syfilis en *dementia praecox*, en liet een vrouw en drie kinderen na. Niettegenstaande zijn korte levensduur – hij werd slechts 37 jaar oud – schreef Van Ryswyck een behoorlijk omvangrijk literair oeuvre bij elkaar: zijn verzameld werk telt ongeveer 1190 pagina's en bevat politieke hekeldichten, sociaal geëngageerde dichtstukken en protestliederen, evenals liefdesliedjes, natuurafereeltjes, komische gedichten en volksliederen. Zowel tijdens zijn leven als in het negentiende-eeuwse *Nachleben* was Van Ryswyck een bekend dichter. Dat blijkt onder meer uit het standbeeld dat voor hem werd opgericht in 1864, en nu nog steeds te bezichtigen is op het naar hem vernoemde plein (nabij de Nationalestraat). Heden ten dage is Van Ryswyck evenwel voor velen een nobele onbekende. Als de naam Van Ryswyck al een belletje doet rinkelen, is dat vooral omwille van (Theodoor) Van Ryswycks bekende neef, de populaire Antwerpse burgemeester Jan Van Rijswijk (1853-1906).

Uit de secundaire literatuur over Theodoor Van Ryswyck is een vrij homogeen en eenduidig beeld af te leiden. Hij was een volksdichter, een dichter van en voor het 'gewone' volk; een zeer geliefde, maar niettemin straatarme schrijver wiens dichtader nimmer zou dichtslibben; een vrolijke en jolige volksjongen, onbekommerd om literair succes; wars van geleerdheid en berekening, liet hij zich te allen tijde leiden door zijn gevoel, zowel op literair als op professioneel en persoonlijk vlak.¹⁷ Illustratief voor het volksdichtersimago is de veel voorkomende typering van

spreeuwen; *Dichterlyke mengelingen*, Antwerpen, 1833.

17. A. Ceulemans, *Tussen Liereman en Literator [...]*, pp. 21-22 (voor secundaire literatuur over Van

Standbeeld Van Ryswyck in het stadspark in Antwerpen (ingehuldigd in 1864).
[Letterenhuis, Antwerpen]

Van Ryswyck als 'liereman', vooral in negentiende-eeuwse secundaire literatuur. De benaming is afkomstig van 'Het liedje van den liereman', het vaak geciteerde slotgedicht van Van Ryswycks populaire dichtbundel *Volksliedjes*. Recent werd de tendentieuze, anekdotische en ongenueanceerde beeldvorming van Van Ryswyck fundamenteel bijgesteld – Van Ryswyck was meer 'literator' dan 'liereman'– en werd ook licht geworpen op onbekende facetten van Van Ryswycks oeuvre en leven (onder meer zijn leiderschap van de geheime en scabreuze Luybrechtgilde).¹⁸

TAAL: FRANSE WOORDENSCHAT IN VAN RYSWYCK'S ŒUVRE

De pioniers van de Vlaams-Belgische literatuur (onder meer Theodoor Van Ryswyck, Hendrik Conscience en Pieter Frans Van Kerckhoven) verwerkten meer dan eens Franse woordenschat in hun Nederlandstalige teksten. Het aangehaalde gedicht 'Het

18. Ryswyck kan men ook op deze bladzijden terecht).
A. Ceulemans, *Tussen Liereman en Literator* [...].

apenspel' is illustratief in dat opzicht. Uit de hierboven geciteerde strofen van het gedicht blijkt dat de dichter in feite zelf deelneemt aan het apenspel: de laatste drie verzen van elke strofe eindigen op een verfranst of een semi-Frans woord. Door de plaatsing in rijmpositie (achteraan op de regel en in de strofe, vol eindrijm) en door de lay-out (cursief) worden de Franse woorden extra benadrukt.¹⁹ De inhoud van het gedicht en het bewust (over)benadrukken van de Franse woorden wijzen op de spot en de ironie waarmee Van Ryswyck dit (apen)spelletje speelt. Evenals in vele andere gedichten uit zijn poëtisch oeuvre (bijvoorbeeld *Antigonus, of De volksklagten*) fungeert de ironie als "oppositional", als een middel om kritiek te uiten, in dit geval op de zedelijke, politieke, talige en literaire na-aperij van de Belgen.²⁰

Ook in andere dichtstukken deed Van Ryswyck een beroep op de Franse *vocabulaire*. *Antigonus, of De volksklagten* is een politieke allegorie die de Antwerpse stichtingszage als blauwdruk heeft. Van Ryswyck uit in dit gedicht virulente kritiek op de Belgische natiestaat, vorst, revolutie en democratische beginselen, amper elf jaar na de Belgische onafhankelijkheid – het gedicht dateert van 1841.²¹ Die kritiek verwerkte Van Ryswyck in de inhoud én de taal van het dichtstuk. De taalproblematiek in het jonge België verwoordt hij als volgt: wanneer men in het Nederlands iets vraagt aan de bestuurders van het land, bekijken ze je als een "hondsvod" en roepen ze "kan nieverstaen".²² Deze uitdrukking is sarcastisch en anti-Frans geconnoteerd. Het sarcasme van de dichter heeft geen betrekking op het eigenlijke onderwerp, de inhoud van de klacht – de taalproblematiek – maar wel op het voorwerp ervan, de Franstalige bestuurders; "kan nieverstaen" flatteert hen allerminst, wel integendeel. Wanneer de Vlamingen (in het *Antigonus*-gedicht) bij de Nederlandsonkundige bestuurders informeren naar het Vlaams Petitionnement van 1840, antwoorden die bestuurders: "'Ah bah! Messieurs, c'est du flamand... / "D'ailleurs; nous n'avons pas le temps; / "Que le diable l'emporte!"²³ Historisch onderzoek heeft uitgewezen dat achter het Vlaams Petitionnement verschillende petitie schuilgingen.²⁴ De petitionnementen van 1840 betekenden het (prille) begin van de politieke Vlaamse Beweging, maar waren in hoofdzaak een zaak van (cul-

19. Cf. noot °: woorden of zinsdelen die Van Ryswyck cursiveerde, worden in dit artikel in romein geciteerd.

20. L. Hutcheon, *Irony's Edge, The Theory and Politics of Irony*, London, 1994, pp. 52-54.

21. Cf. A. Ceulemans, Theodoor Van Ryswyck: een vreemde eend in de Vlaamse bijt? *Antigonus, of De volksklagten* (1841), in: *Spiegel der Letteren*, jg. 53, 2011, nr. 4, pp. 461-491.

22. Th. Van Rywyck, *Antigonus, of De volksklagten*, Antwerpen, 1841, p. 51.

23. Th. Van Ryswyck, *Antigonus [...]*, p. 55. *Antigonus* bevat nog andere (semi-)Franse woorden, zoals "tenteren", "kreveren", "à propos", "débouché": Th. Van Ryswyck, *Antigonus [...]*, pp. 5, 6, 7, 55.

24. Cf. o.a. M. Beyen, L. Duerloo, H. Van Goethem & C. Van Loon, *Het calimerocomplex van de stad, Een politieke cultuur van klagen en vernieuwen*, in: I. Bertels, B. De Munck & H. Van Goethem (red.), *Antwerpen, Biografie van een stad*, Antwerpen, 2010, p. 79.

Frontispice *Antigonus*, of *De Volksklagen*, 1841.
[Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Antwerpen, 605029]

tuur)prominenten en intellectuelen; het publieksbereik was uitermate beperkt. De *Nieuwe Encyclopedie van de Vlaamse Beweging* schat het aantal handtekeningen op zo'n 13 000, en het verzoekschrift heeft niet geleid tot een debat in de Kamer.²⁵ De impact van het Vlaams Petitionnement *in globo* (en in het bijzonder op het politieke leven) mag dan wel beperkt zijn geweest, het was wel degelijk een breekpunt voor de Vlaamse, en zeker voor de Antwerpse literatoren. Dat zij hoge verwachtingen koesterden, blijkt onder meer uit *Antigonus* waarin de verteller zich bitter toont over de geringe invloed van het verzoekschrift.

In 'De franskiljons', uit de bundel *Volksliedjes* (1846), worden er evenzeer Franse woorden gebruikt. Elke strofe eindigt op "chez nous",²⁶ een spottende verwijzing naar Frankrijk, waar volgens de franskiljons alles beter zou zijn. In 'De pekelharing en de Waelsche ministers', opgenomen in *Politieke refereinen* (1844), biedt een Vlaamse visser zijn haringvangst aan het Belgische bestuur aan, met de beste bedoelingen. De Franstalige ministers zijn geenszins dankbaar; hun reactie is afwijzend en denigrerend. Opnieuw hebben de Franse woorden een spottend-ironische en anti-Franse gevoelswaarde.

"Wie is zoo onbeleeft ons zoo iets te stieren?
'Er is geen enkel Wael, die zulke dingen kent;
'En haelt men deze spys uit Vlaenderens rivieren,
'Men is in ons pays aen beetren kost gewend.

'Ja, stuer dat maer weêrom, men zal hun anders leeren,
'Dien zouten vlaemschen kost ons in 't gezigt te slaen;
'En moet 's lands penningkist dit ding encourageren?
'Kom, kom, zoo'n visschery en trekken wy niet aen.'

Zoo, ieder die nog iets naer 't hof zou doen bestellen,
Aen Walen niet bekend, zie in 't vervolg maer toe;
Eer hy het wederkryge en 't port nog af moet tellen...
Dus, Belgen, hier alweêr een stael van frère caillou."²⁷

Hoewel de politiek-institutionele terminologie met betrekking tot de natiestaat België nog niet geijkt was in de negentiende eeuw – de begrippen Vlaanderen en

25. G. Lernout, *Petitionnement*, in: *Nieuwe encyclopedie van de Vlaamse Beweging (NEVB)*, Tielt, 1998, dl. II, p. 2466. Cf. G. Lernout, *Het Vlaams petitionnement van 1840 en de reacties [sic] in de Belgische pers*, in: L. Wils (red.), *De houding van de politieke partijen tegenover de Vlaamse Beweging in de 19e eeuw: persstudies*, Heule, 1972, pp. 11-78.

26. Th. Van Ryswyck, *Volksliedjes [...]*, pp. 85-87.

27. Th. Van Ryswyck, *Politieke refereinen*, Antwerpen, 1844, p. 43.

Wallonië in hun huidige betekenis ontstonden pas aan het einde van de negentiende eeuw²⁸ – is Van Ryswycks gebruik van het begrippenpaar Vlaams-Waals in dit gedicht en in de hele bundel *Politieke refereinen* behoorlijk eenduidig en consequent (in tegenstelling tot in vele andere literaire werken uit de eerste decennia na de Belgische onafhankelijkheid).²⁹ De termen 'Vlamingen' en 'Walen' refereren in *Politieke refereinen* daadwerkelijk aan de Nederlandstalige en Franstalige Belgen, en aan de noordelijke en zuidelijke provincies;³⁰ beide bevolkingsgroepen vallen onder het bestuur van koning Leopold.

De hierboven aangehaalde voorbeelden zijn afkomstig uit teksten die kritiek uiten op Franstaligen in het algemeen en op het Franstalige landsbestuur (de vorst of de ministers) in het bijzonder. De Belgische regering laat de Nederlandstalige onderdanen aan hun lot over, ze benadeelt de Vlamingen ten aanzien van hun Franstalige landgenoten (niet het minst op economisch vlak), en vooral: 's lands bestuurders spreken de taal van hun volk niet (de Nederlandstalige helft ervan althans). Er gaapt volgens Van Ryswyck een kloof tussen de regering en de "onderzaten".³¹ Joep Leerssen wees reeds op de eeuwenoude behoefte van het volk aan een aanspreekbare en bereikbare overheid. Het streven en verlangen naar een overheidscommunicatie in de eigen taal is een "primair bestuurlijke reflex", aldus Leerssen.³² Die behoefte, die talige reflex is duidelijk voelbaar in de gedichten van Van Ryswyck, onder meer in de geciteerde passages. Van Ryswyck verwerkte doelbewust Franse

28. Het begrip 'Wallonië' zoals wij dat vandaag kennen, werd voor de eerste keer gebruikt in 1885 door de Luikse letterkundige Albert Mockel. Het is diezelfde Mockel die in 1897 de Waalse Beweging lanceerde als nationale beweging. De negentiende-eeuwse termen 'Walen', 'Waals' en 'Vlamingen', 'Vlaams' refereren uiteraard niet exact aan het huidige Wallonië en Vlaanderen (de vijf Waalse provincies, de vijf Vlaamse provincies); Vlaanderen en Wallonië waren nog geen geografisch en institutioneel afgebakende entiteiten.
29. Romain Van Eenoo wees erop dat de termen 'Vlaanderen' / 'Flandre' en 'Wallonië' / 'Wallonie' in de Brugse pers anno 1830-1848 een zeer eenduidige en consequente betekenis hebben (talig, economisch, politiek en, in beperkte mate, geografisch): R. Van Eenoo, Economische crisis en Vlaamse Beweging: reacties in de Brugse pers (september 1830 – februari 1848), in: *Tijdschrift voor Sociale Wetenschappen*, jg. 14, 1969, nr. 1, pp. 3-43.
30. Cf. de gedichten 'Aen den koning der Belgen' en 'Het petitioneren' (o.a. 'noorderstreken', 'Zuiderling', 'Noorderkant': Th. Van Ryswyck, *Politieke refereinen* [...], pp. 47-50, 51-54). Uit het nawoord ('Aenteekening') van de bundel blijkt evenzeer dat de politiek-nationalistische terminologie niet vrijblijvend is: 'Vlaemsch België' is in dat nawoord een begrip dat de lading perfect dekt, er wordt aan Vlaams-België zelfs een eigen 'nationaliteit' toegekend (Th. Van Ryswyck, *Politieke refereinen* [...], p. 106.). Uit het (doordachte) gebruik van de termen 'natie' en 'nationaliteit' in *Politieke refereinen* blijkt dat Vlaanderen wordt aanzien als een volwaardige (sub)natie, die men wil versmelten met een andere natie door de Franse taal ook in de Vlaamse gewesten tot voertaal te maken (cf. de gedichten 'Het petitioneren' en 'Wapenkreet aen de Vlaemsche dichters': Th. Van Ryswyck, *Politieke refereinen* [...], pp. 51-54, pp. 86-91).
31. Cf. het gedicht *Antigonus, of De volksklagten* waarin de dichter erop wijst dat het ambt van koning Leopold I geenszins democratisch wordt gelegitimeerd: de vorst zit 'op zyn purpr' en troon', ver weg van zijn onderdanen. Th. Van Ryswyck, *Antigonus* [...], p. 58.
32. J. Leerssen, *Nationaal denken in Europa, Een cultuurhistorische schets*, Amsterdam, 2006, p. 135.

POLITIEKE
REFEREINEN

DOOR

TH. VAN RYSWYCK.

Antwerpen

BY J. P. VAN DIEREN EN COMP., DRUKKERS EN UITGEVERS.

—
1844

woordenschat in zijn teksten; de Franse of verfranste woorden en uitdrukkingen hebben een spottend-sarcastische, anti-Franse en Vlaams-cultuurnationalistische ondertoon. Franse of semi-Franse woorden worden geïntegreerd in literaire teksten, net om Franse of franskiljonse elementen te weren – op literair, linguïstisch en maatschappelijk vlak. De Franse taal wordt met andere woorden gebruikt om de taalproblematiek in de jonge Belgische natiestaat aan de kaak te stellen. Dit blijkt een frequent stijlmiddel en zelfs een inhoudelijke topos te zijn in negentiende-eeuwse Vlaamse geschriften (cf. de geschriften van Albrecht Rodenbach).³³

PERITEKST: FRANSE LITERATUUR EN MUZIEK IN VAN RYSWYCK'S GEDICHTEN

De bovenstaande redenering – de Franse woordenschat heeft een anti-Franse connotatie – gaat niet op voor andere Franse of Franstalige referenties in Van Ryswyck's oeuvre. Zo onder meer de vele Franse auteurs die hij aanhaalt in voorwoorden, epigrafen of bronvermeldingen. De (op dat ogenblik nog levende) romantische schrijver Alphonse De Lamartine (1790-1869) levert het motto voor het openingsgedicht van Van Ryswyck's debuutbundel *Eigenaerdige verhalen*, getiteld 'De geest': "*Malheur à qui des morts profane la poussière!*"³⁴ Dit motto sluit naadloos aan bij de romantische inhoud van 'De geest', waarin een rijke jonker de overblijfselen van het voorgeslacht onteert op een verlaten kerkhof. Het citaat dat Van Ryswyck als motto gebruikt, is afkomstig uit De Lamartines *Méditations poétiques*, voor de eerste keer verschenen in 1820, en meer bepaald uit de 22ste meditatie, getiteld 'Le temple'.³⁵ Het betreft een uiterst romantisch gedicht waarin de mijmeringen van de verteller worden weergegeven wanneer deze in de nachtelijke duisternis een tempel bezoekt. Een aantal elementen van de verhaallijn en de setting van 'Le temple' zijn ook herkenbaar in 'De geest'.³⁶

Het gedicht 'De twee boogschutters', uit Van Ryswyck's bundel *Balladen* (1843),³⁷ krijgt een specifieke bronvermelding mee: "*Naer Victor Hugo*". De balade is inderdaad een heel getrouwe navolging van 'Les deux archers', het achtste gedicht in de bundel *Ballades*, geschreven in 1825 door Victor Hugo, 'vader'

Pagina hiernaast: Titelblad *Politieke refereinen*, 1844. [Universiteitsbibliotheek Antwerpen, Bibliotheek Stadscampus, MAG 42 S 12]

33. A. Ceulemans, "Ei! Jongens van Vlaanderen!" Retorische analyse van de nationaal-politieke teksten van Albrecht Rodenbach in *Het Pennoen* (1878-1879), in: *Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, jg. 119, 2009, nr. 1, pp. 63-64.
34. Th. Van Ryswyck, *Eigenaerdige verhalen*, Antwerpen, 1837, p. 2.
35. A. De Lamartine, *Méditations poétiques*, Brussel, 1835, p. 124.
36. Cf. A. Ceulemans, Een Vlaamse vertegenwoordiger van de Europese romantiek, "De geest", een "eigenaerdig" verhaal van Theodoor Van Ryswyck (1837), in: *De Negentiende Eeuw*, jg. 35, 2011, nr. 4, pp. 207-221.
37. Th. Van Ryswyck, *Balladen*, Antwerpen, 1843, pp. 91-96.

van de literaire romantiek en een van de invloedrijkste Europese auteurs uit de negentiende eeuw.³⁸ Het rijmschema, de strofelengete en het strofeaangete van 'De twee boogschutters' zijn identiek aan die van het originele gedicht van Hugo; de inhoud werd redelijk precies vertaald. Van Ryswyck geeft 'De twee boogschutters' een motto mee van Jean-Antoine De Baïf (1532-1589), een Franse, zestiende-eeuwse *Pléiade*-dichter, geboren in Venetië en overleden te Parijs.³⁹ Het vers "*Dames, oyez un conte lamentable*"⁴⁰ is afkomstig uit het gedicht 'Amour vengeur' van De Baïf.⁴¹ Dit motto is identiek aan het motto waarmee Hugo 'Les deux archers' inleide; ook hij citeerde De Baïf.

'De komeet van 1835', uit de reeds genoemde bundel *Poëtische luimen* (1842), wordt voorafgegaan door de epigraaf "*Arrive donc implacable comète, / Finissons-en, le monde est assez vieux*".⁴² Deze twee regels beëindigen de slotstrofe van 'La comète de 1832', een lied van de Franse dichter en chansonnier Pierre Jean de Béranger (1780-1856).⁴³ Tijdens zijn leven genoot De Béranger grote populariteit en ook na zijn dood werd hij veelvuldig genoemd en geciteerd, zowel binnen als buiten de Franse landsgrenzen. In Vlaanderen was De Béranger ongetwijfeld bekend, daarvan getuigen referenties in verschillende Vlaamse literaire werken.⁴⁴ Er zijn gelijkenissen tussen 'De komeet van 1835' en 'La comète de 1832', maar inhoudelijk en formeel (liedvorm, lengte) verschillen Van Ryswycks gedicht en De Bérangers lied.

Veel van Van Ryswycks Volksliedjes uit de gelijknamige bundel zijn, weinig verwonderlijk, bedoeld om gezongen te worden. Ze werden op muziek gezet door negentiende-eeuwse componisten of werden geschreven op bekende melodieën, waarop in de meeste gevallen wordt gealludeerd in een referentie onder de titel. Bij 'De vagebonden' noteerde Van Ryswyck de liedwijze "*T'en souviens-tu, disait un*

38. V. Hugo, *Oeuvres de Victor Hugo, Odes et Ballades*, Paris, 1829, pp. 369-376.
39. De Baïf is onder meer bekend vanwege het nieuwe versificatiesysteem dat hij ontwikkelde (*vers mesurés*, of *vers mesurés à l'antique*). De Baïf richtte ook de Académie de musique et de poésie op, die poëzie en muziek dichters bij elkaar moest brengen. Cf. o.a. A.G.H. Bachrach e.a. (red.), *Moderne encyclopedie van de wereldliteratuur*, Haarlem, 1980-1984, dl. II (1980), pp. 234-235.
40. Th. Van Ryswyck, *Balladen [...]*, p. 91.
41. *Poètes du second ordre, précédés d'un choix des vieux poètes français*, Paris, 1819, dl. I, p. 83.
42. Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 17.
43. P.J. De Béranger, *Œuvres complètes de Pierre Jean de Béranger*, Paris, 1834, dl. III, pp. 235-237.
44. Cf. o.a. A.G.H. Bachrach e.a. (red.), *Moderne encyclopedie [...]*, dl. I (1980), pp. 315-316. Gezelle verwees naar De Béranger in een van zijn bijdragen in *Reinaert de Vos*: A. Ceulemans, *Spoker in Reinaert de Vos, Tekstuele analyse en contextuele studie van de nationaal-politieke teksten van Guido Gezelle in het weekblad Reinaert de Vos (1860-1865)*, speciaal nummer *Gezelliana. Kroniek van de Gezellestudie*, jg. 20, 2008, nrs. 1-2. Ook in Nederland was De Béranger bekend en geliefd. Multatuli, bijvoorbeeld, drukte meermaals zijn bewondering uit voor de Franse chansonnier: P. Vermoortel, Den overigens zoo door my geliefden: Multatuli en Pierre-Jean de Béranger, in: *Verslagen en mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde*, jg. 120, 2010, nr. 2, pp. 137-156.

capitaine".⁴⁵ Onder de titel van het 'Yzerenspoorbaenlied' (44) lezen we "*Voyage au pays de Cocagne*". 'Voyage au pays de Cocagne' is een gedicht van De Béranger⁴⁶ – zijn naam wordt opvallend veel genoemd in *Volksliedjes*. "*T'en souviens-tu, disait un capitaine*" verwijst naar het lied 'Te souviens-tu' (1817) van de Franse *goguettier* en zeer populaire chansonnier Emile Debraux (1796-1831) die dikwijls wordt vergeleken met De Béranger.⁴⁷ Het lied van Debraux (en zo ook onrechtstreeks dat van Van Ryswyck) wordt op zijn beurt gezongen op een *air* van een lied van Joseph-Denis Doche (1766-1825), een Franse orkestmeester en componist.⁴⁸ Zowel Doche als Debraux begaven zich dikwijls in de kringen van de Franse *goguettes*, sociëteiten die zang- en feestavonden organiseerden, de zogenaamde *soirées de goguette*. In de schoot van deze *soirées* werd de eerste *clé du caveau* gepubliceerd, een naslagwerk dat populaire en bekende liedwijzen en vaudevilles verzamelde en indexeerde. *La clé du caveau* werd niet enkel in Frankrijk gehanteerd. Ook Vlaamse componisten en muzikanten maakten er dankbaar gebruik van. In vele negentiende-eeuwse muziektheaterwerken worden wijsjes gezongen die terug te vinden zijn in *La clé du caveau*.⁴⁹ Van Ryswycks keuze voor de zangwijze 'Te souviens-tu' is verbonden met de Vlaamse toepassing van de muziekpraktijk van *La clé du caveau*: Doche, die de oorspronkelijke melodie leverde voor dit lied, is namelijk een van de best vertegenwoordigde componisten in *La clé du caveau* van 1811.⁵⁰ Van Ryswycks oeuvre getuigt dus niet enkel van een literaire, maar ook van een muzikale Franse intertekstualiteit.

Van Ryswyck citeert in epigrafen zowel negentiende-eeuwse, romantische dichters als zestiende-eeuwse, renaissancistische dichters; hij volgt de literaire (Franse) actualiteit, maar duikt evenzeer in de *Pléiade*-literatuur; hij haalt literaire grootheden aan, maar ook *goguette*-componisten. Door auteurs te citeren die gelden als boegbeelden van de Franse romantiek, meer bepaald De Lamartine en Hugo, plaatst Van Ryswyck zich expliciet in de romantische literaire traditie, profileert hij zich als literator en verwerft hij literaire legitimiteit en credibiliteit (cf. de epigrafische functies zoals die worden beschreven door Gérard Genette). In *Poëtische luimen* stelt

45. Th. Van Ryswyck, *Volksliedjes [...]*, p. 19.

46. P.J. De Béranger, *Œuvres complètes [...]*, dl. I, pp. 106-111.

47. G. Vapereau, *Dictionnaire universel des littératures*, Paris, 1876, dl. I, pp. 586-587.

48. J. Dewilde, Tussen Franse vaudeville en Vlaamse opera: het zangspel getoetst aan de spelen van Prudens Van Duyse en Karel Ondereet, in: *Jaarboek Koninklijke Soevereine Hoofdkamer van Retorica "De Fonteyne" te Gent*, jg. 59, 2009, nr. 51, p. 113.

49. A. Ceulemans, *Verklankt verleden, Vlaamse muziektheaterwerken uit de negentiende eeuw (1830-1914): tekst en representatie*, Antwerpen, 2010, pp. 21-22.

50. *La clé du caveau à l'usage de tous les chansonniers français, des amateurs, auteurs, acteurs du vaudeville & de tous les amis de la chanson*, Paris, 1811.

hij zich voor als vaderlandse volksdichter door te verwijzen naar De Béranger.⁵¹ De bundels *Poëtische luimen*, *Volksliedjes* en ook *Politieke refereinen* bevatten vrolijke, soms pikante, en vaak politieke of patriottisch geëngageerde gedichten (het bezingen van het roemrijke vaderland, het hekelen van politieke hoofdpersonages); de gelijkenis met het oeuvre van De Béranger is treffend. Door de referentie aan De Béranger lijkt Van Ryswyck in diens voetsporen te willen treden als “*voix du peuple*”, als “*homme-nation*”.⁵²

De motto's tonen aan dat Van Ryswyck zeer vertrouwd was met de Franse letterkunde. Hij verwerpt de Franse literaire traditie allerminst, wel integendeel. Niettegenstaande zijn overduidelijk Vlaamse cultuurnationalistische standpunten, verwoord in tal van gedichten, en niettegenstaande de anti-Franse sfeer die heerste in Vlaamse, culturele kringen en genootschappen (zoals De Olyftak) beschouwt hij – evenals vele andere Vlaamse literatoren – de Franse literatuur als navolgbaar voorbeeld.

51. G. Genette, *Seuils [...]*, pp. 147-148.

52. Aan het begin van zijn carrière schreef De Béranger onder meer bacchantische, onbetamelijke liederen, later schreef hij vele oden en patriottische liederen. In Van Ryswycks oeuvre zijn deze twee liedsoorten eveneens vertegenwoordigd. Over de vergelijking tussen Van Ryswyck en De Béranger, cf. K. Wauters, *Terugblik op een tragisch dichterbestaan, Theodoor van Rijswijck*, in: P. Delsaerd & M. De Schepper (red.), *Letters in de boeken, Liber amicorum Ludo Simons*, Kapellen, 2008, p. 328.

SLOTBESCHOUWINGEN: “LE SINGE DES ORANGS-OUTANGS”

Van Ryswyck integreerde Franse of semi-Franse woordenschat in zijn gedichten om de alomtegenwoordigheid en bevooroordeeling van het Frans in de Belgische natiestaat aan te klagen. Anderzijds heeft hij geen scrupules om veelvuldig te refereren aan Franse auteurs; hij bewonderde de Franse literatuur, uit heden en verleden, zo blijkt uit een bloemlezing van motto's uit zijn dichtwerk.

Het oeuvre van Van Ryswyck is, wat betreft de paradoxale aanwezigheid van de Franse taal en literatuur, illustratief, zelfs exemplarisch voor de vroegnegentiende-eeuwse Vlaamse letterkunde. Van Ryswyck en Conscience hielden, respectievelijk met *Eigenaerdige verhalen* en *In 't wonderjaer*, de 'nieuwe' Vlaams-Belgische literatuur boven de doopvont – weliswaar voortbouwend op literaire processen die al vóór 1830 op gang waren gebracht (onder meer door Jan Frans Willems en Prudens Van Duyse). Die nieuwe Vlaamse letterkunde werd geconstrueerd – parallel aan de Vlaams-Belgische (sub)natie- en identiteitsvorming – in de (tegen)spiegel van de omringende buurtculturen. De Nederlandse en Duitse taal en cultuur behoorden tot dezelfde Germaanse familie als de Vlaams-Belgische. Deze verwantschap werd gecultiveerd in het Groot-Nederlandse of pan-Germaanse gedachtegoed en in germanofiele sympathieën.⁵³ De spiegelrelatie met de Franse taal en cultuur, en in het bijzonder met de Franse literatuur, is de meest geproblematiseerde verhouding. De eerste generatie Vlaams-Belgische auteurs verzette zich tegen de dominantie van de Franse taal en cultuur in de Vlaamse subnatie, maar tegelijkertijd namen ze dikwijls Franse auteurs als literair voorbeeld. Het oeuvre van Van Ryswyck toont aan hoezeer de Vlaamse literatoren zich spiegelde aan de Franse letterkunde in het (dialectische) constructieproces van een eigen literatuur, niettegenstaande de rabiante afwijzing van de Franse taal en cultuur in een niet-(strikt-)literaire context. Ondanks de Belgische onafhankelijkheid en ondanks de virulente anti-Franse gevoelens in de jonge Belgische natiestaat (op politiek, talig en moreel vlak), konden de Belgen en de Vlamingen niet ontkomen aan de Franse invloedssfeer en zich kennelijk niet losmaken van hun geschiedenis, waarin de Franse taal en cultuur zo'n prominente rol hebben gespeeld. Ongewild bevestigt Van Ryswycks oeuvre de sterke en eeuwenoude reputatie van de Franse taal en cultuur, die ook in het nieuwe Vlaams-België, althans bij de hogere klassen, prestige bleven genieten.

Tot slot. In *'Het apenspel'* neemt Van Ryswyck de Belgische na-aperij van Franse gewoonten op de korrel. Het is ironisch en ook een perfecte illustratie van

53. Cf. J. Leerssen, *De bronnen van het vaderland, Taal, literatuur en afbakening van Nederland, 1806-1890*, Nijmegen, 2006, o.a. pp. 35-38, 42-43, 68-69; G. Draye, *Laboratoria van de natie, Literaire genootschappen in Vlaanderen, 1830-1914*, Nijmegen, 2009, o.a. pp. 102-103, 337-374. De intertekstualiteit met betrekking tot de Noord-Nederlandse, Duitse en Engelse literatuur werd in dit artikel buiten beschouwing gelaten. Voor meer informatie: A. Ceulemans, *Tussen Liereman en Literator [...]*, o.a. p. 672.

de genoemde paradox dat Van Ryswyck voor een Frans motto kiest om dit gedicht in te leiden, meer bepaald een citaat uit '*Les oranges-outangs*' van De Béranger. Terwijl De Béranger in dit oerangoetangedicht de gewoonten en de slechte aard van de mens in het algemeen bespot, gebruikt Van Ryswyck het Franse citaat om het Belgische kopieergedrag ten aanzien van de Franse gewoonten en cultuur over de hekel te halen: "*Consultez l'histoire; / Messieurs, l'homme fut en tout temps / Le singe des Oranges-Outangs*".⁵⁴

Adelheid Ceulemans (°1986) studeerde Taal- en Letterkunde aan de Universiteit Antwerpen. Ze was als wetenschappelijk medewerker verbonden aan het Studiecentrum voor Vlaamse Muziek en aan het Koninklijk Conservatorium Antwerpen. Van 2009 tot 2013 was zij als FWO-aspirant werkzaam aan de Universiteit Antwerpen, binnen het Instituut voor de Studie van de Letterkunde in de Nederlanden (ISLN). Ze promoveerde in 2013 op een proefschrift over de negentiende-eeuwse Antwerpse dichter Theodoor Van Ryswyck. Momenteel verricht zij, als projectmedewerker aan het Koninklijk Conservatorium Antwerpen en als postdoctoraal onderzoeker aan het Centrum voor Stads geschiedenis (Universiteit Antwerpen), onderzoek naar negentiende-eeuwse zangspelen. De voorbije jaren publiceerde ze o.m. over Guido Gezelle, Albrecht Rodenbach, Hendrik Conscience en Theodoor Van Ryswyck. In 2010 verscheen van haar hand *Verklankt verleden, Vlaamse muziektheaterwerken uit de negentiende eeuw (1830-1914): tekst en representatie* (University Press Antwerp). Dit boek werd in oktober 2012 bekroond met de Leon Elautprijs van de Koninklijke Academie voor Nederlandse Taal- en Letterkunde.

54. P.J. De Béranger, *Œuvres complètes [...]*, dl. IV, pp. 43-46; Th. Van Ryswyck, *Poëtische luimen [...]*, p. 159.

BIJLAGE

HET APENSPEL.

Consultez l'histoire;
Messieurs, l'homme fut en tout temps
Le singe des Orangs-Outangs.
BÉAUVILLE.

Hier, in ons Belgenland, heerscht zeker slach van apen:
Zoo m'in Parys by dag, in plaets van 's nachts ging slapen,
Men zou die aerdigheid in Braband na zien gapen,
Al vlug en snel!
Hooft m' iets in Londen of Berlyn *applaudisseren*,
Het zal de zelfde week in Brussel *arriveren*;
'K mag dus met billykheid dit alles *comparereren*,
By 'n apenspel.

— 160 —

Gy, die geen schoonheid mint, gebaeldaen verre stranden,
 Gy, stavers van het recht der vrye Nederlanden,
 'T is niet voor u dat ik myn schimpzucht voel ontbranden,

En smael en schel.

Maer hem die trouwloos ons aen Frankryk wil *liëren*,
 De gansche Natie zoekt allengs te *bastarderen*,
 Wil ik tot eigen vreugd, eens laten *promeneren*.

By 't apenspel.

Gy die by eigen haerd, getrouw aen eer en pligten,
 Na 't boek van vader Cats uw levenswys blyft richten,
 Hoe pogchend anderen zich op zyn fransch verlichten,

Gy handelt wel :

Zy, die hun buermans vrouw uit mode *frequentieren*,
 En menig huisman een paer horens aen *souderen*,
 Die plaets ik in den hoop, hoe zy my *tutoyëren*

By 't apenspel.

Rechtschapen zielen, die uw afkomst niet wilt schamen,
 Blyft grootsch op uw gedrag, uw adeldom, uw namen,
 Wat nieuwigheên er ook van elders nader kwamen,

Het staet u wel.

— 161 —

Maer zy, die spraek en tael, en landgebruik *changeren*,
 En als de bavieren, wat vreemd staet *copiëren*,
 Die plaets ik by den trein, hoe zy my *critiqueren*,
 Van 't apenspel.

Neen, u bestond ik nooit in myn gezang te laken,
 Die als het voorgeslacht voor 't volksbestaen blyft waken,
 En nog, indien het moest, des vyands borst zoude raken,
 Op 't eerst bevel!
 Maer zy die dag en nacht hun bureu *embéteren*,
 Om, wen 't in Frankryk woelt, hier ook te *revolteren*,
 Zy zyn het die 'k tot straf voorop wil doen *marcheren*
 By 't apenspel.

'T is alles schoon en goed wat vreemdelingen maken;
 De vlaemsche boeken zyn belagchelyke zaken;
 Men weet niet meer wat tael 's lands eerste vorsten spra-
 Dit gaet te fel! [ken —
 Zelfskangeen dichterzich met vlaemsch meer *contenteren*;
 Hy doet zyn verzen op zyn fransch al *cadenceren*;
 Maer tot zyn schand zal hy het nummer *completeren*
 Van 't apenspel.

1830.

11.